

Nr 53.

Ankom till Riksdagens kansli den 9 maj 1912 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen samt till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd), dels ock en i anledning däraf väckt motion.

Närvarande: Herrar Widén, Lindhagen, Håkanson, Söderbergh, Gustaf Andersson, Stårner,*) af Ekenstam, Bergendahl,*) Alexandersson, Gezelius, Pettersson i Södertälje, Jansson i Edsbäcken, Olsson i See, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping och Rehn.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 1 april 1912 dagtecknad proposition nr 131, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen samt till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd).

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en i anledning af nämnda proposition i Andra kammaren af herr Christierson väckt motion, nr 297, af följande lydelse:

»I proposition nr 131 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen godkänna förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn eller s. k. familjeunderstöd. Till fullo delande den princip, som ligger till grund för regeringens framställning, kan jag dock icke finna att anledning finnes att uppskjuta tillämpningen af förordningen till den 1 januari 1913. Tvärtom torde det vara så, att den nöd och fattigdom, som uppstår i många hem då familjeförsörjaren tvingas att inställa sig till tjänstgöring under fanorna, är så stor och

Herr Christiersons motion.

förödande, att staten icke kan af vanligt gängse och annars berättigade formella grunder uppskjuta tillämpningen af den nya förordningen till kommande årsskifte. *Genast* bör detta understöd utgå.

Enligt min åsikt finnas inga skäl, om staten erkänner sin skyldighet att lämna penningbidrag till medellösa värnpliktiges familjer, att uppskjuta tillämpningen af förordningen. De familjer, som år 1912 på grund af makens och faderns militärtjänstgöring beröfvas sin nödortftiga bärgning, ha lika stor rätt till statens understöd som om detta tvångsläge inträdt först år 1913 eller senare. Af den kungl. propositionen får man i detta afseende endast veta, att anledningen till att ikraftträdandet blifvit satt till 1 januari 1913 är, att »enär medel till familjeunderstöd äskats först i statsregleringen för år 1913». Detta bokföringstekniska skäl är naturligtvis under vanliga förhållanden ett ytterligt starkt skäl, som jag skulle vara den siste att vilja söka rubba. Då det emellertid i detta fall gäller att afhjälpa oförvållad nöd, som drabbar kvinnor och små barn, dristar jag mig att föreslå en förändring i den kungl. propositionen, som visserligen delvis bryter emot nyssnämnda goda bokföringsprincip men mera lämpar sig att tillämpa där skyndsamhet är af nöden. Och jag vågar taga detta steg i fast förvisning om att Riksdagens barmhärtighetskänsla icke skall förneka sig då den kan bidra till att göra värnpliktstungan mindre tryckande.

Under hänvisning till denna korta motivering och alla talande skäl i goda människors hjärtan, vågar jag hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att förordningen om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) skall träda i kraft *genast* efter dess utfärdande.»

*Utskottets
utlåtande.*

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 25 juni 1909 uppdragit åt särskildt tillkallade sakkunniga att verkställa utredning samt utarbeta förslag till vidtagande af åtgärder i fråga om lättnader åt vissa kategorier af värnpliktiga, hafva dessa sakkunnige uti ett den 5 maj 1911 afgifvet utlåtande på grund af den utredning, som af dem verkställts, föreslagit vissa lagstiftningsåtgärder i syfte dels att staten vid behof skall lämna penningeunderstöd åt hustru och barn till värnpliktig, som fullgör sin värnplikt, och dels att ej mindre värnpliktige, som hafva hustru och barn att försörja, än äfven öfriga värnpliktiga familjeförsörjare, som i lagen närmare angifvas, skola äga rätt att åtnjuta vissa lättnader i sina värnpliktsförhållanden.

De sakkunnigas utlåtande har därefter för yttrandens afgifvande varit tillständt öfverståthållareämbetet, samtliga Kungl. Maj:ts befallnings-

hafvande och domkapitel, medicinalstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, cheferna för generalstaben och marinstaben, generalfälttygmästaren, kavalleriinspektören, generalintendenten, chefen för fortifikationen, samtliga arméfördelningschefer, kommandanten i Boden, militärbefälhafvaren på Gottland, stationsbefälhafvarna i Stockholm och Karlskrona samt chefen för kustartilleriet; och hafva dessa myndigheter i allmänhet tillstyrkt de sakkunnigas förslag eller ock förklarat sig icke hafva något att däremot erinra.

På grundvalen af de sakkunnigas förslag hafva sedermera inom landt- och sjöförvarsdepartementen utarbetats de lagförslag, som af Kungl. Maj:t uti nu förevarande proposition förelagts Riksdagen.

I fråga om de närmare grunderna för Kungl. Maj:ts proposition får utskottet i öfrigt hänvisa till det vid samma proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet.

Vid granskning af förslagen har utskottet beträffande förslaget till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen icke funnit anledning att däremot framställa någon anmärkning.

Hvad därefter angår det af Kungl. Maj:t uti propositionen framlagda förslaget till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd) har utskottet beträffande detta förslag icke heller funnit anledning till anmärkning i vidare mån, än i fråga om den i förslaget gifna bestämmelsen om tiden för förordningens trädande i kraft. I förslaget stadgas nämligen, att förordningen skall träda i kraft den 1 januari 1913. I likhet med herr Christierson anser emellertid utskottet, att det understöd från staten, som förordningen afser, bör tillkomma äfven sådana familjer, som genom värnpliktigs militärtjänstgöring innevarande år beröfvas hans stöd för sin försörjning, och anser därför utskottet att den föreslagna förordningen bör träda i kraft genast efter dess utfärdande. Huru för sådant fall erforderliga medel skola beredas torde det, för den händelse lagutskottets förslag i denna del skulle af Riksdagen bifallas, tillkomma annat utskott att, på grund af herr Christiersons motion nr 299, afgifva yttrande.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

1:o) att Riksdagen måtte, med bifall i denna del till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen.

Härigenom förordnas, att §§ 16, 17 och 19 värnpliktslagen skola hafva följande ändrade lydelse:

§ 16.

1. Uppskof med inskrifning till nästföljande års inskrifningsförrättning kan meddelas värnpliktig, som af en eller annan möjligen öfvergående anledning, såsom tillfällig sjukdom, försenad kroppsutveckling eller dylikt, vid inskrifningsförrättningen befinnes till tjänstgöring oförmögen eller olämplig.

2. Sådant uppskof kan ock medgifvas ende arbetsföre sonen, sonsonen eller dottersonen till orkeslös eller vanför fader, farfader, morfader eller till änka eller ogift kvinna, ende arbetsföre fostersonen till orkeslös eller vanför fosterfader eller till fostermoder, äfvensom ende arbetsföre brodern till ett eller flera minderåriga eller vanföra faderlösa syskon, dock endast såvida sagda föräldrar, far- eller morföräldrar eller fosterföräldrar eller syskon äro af hans arbete för sitt uppehälle väsentligen beroende. Har sådan för sitt uppehälle af den värnpliktiges arbete väsentligen beroende anhörig, som nyss nämnts, af samme värnpliktige erhållit försörjning alltifrån början af kalenderåret närmast före inskrifningsförrättningen eller, där behovet af försörjning uppstått först vid senare tidpunkt, alltifrån behovets uppkomst, kan äfven i det fall, att den värnpliktige icke är den ende arbetsföre sonen, sonsonen, dottersonen, fostersonen eller brodern, uppskof med inskrifningen medgifvas honom, därest han är den ende, som, såvidt veterligt är, kan lämna nödigt försörjningsbidrag.

3. Förefinnes anledning till befrielse enligt denna paragraf ännu vid inskrifningsförrättningen det år, under hvilket den värnpliktige fyller tjugufyra år, frikallas han från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid.

4. Blifver inskrifven värnpliktig till följd af sådan orsak, som omförmäles i § 4, oförmögen till tjänst vid rikets försvar, äger han att, på framställning hos behörig inskrifningsnämnd, varda frikallad från värnpliktens vidare fullgörande.

5. Nu har utländsk man, som icke förut varit svensk medborgare, blifvit genom naturalisation upptagen till medborgare här i landet; fyller han det år, inskrifningen sker, minst tjugusex år eller kan han med intyg styrka, att han i utlandet gjort militärtjänst under längre tid, än hvad i § 27 mom. 1 sägs, då skall han frikallas från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid.

6. Sådan frikallelse äge ock den tillgodonjuta, som från riket afflyttat till land inom främmande världsdel och därefter åter hit inflyttat; dock under villkor:

att afflyttningen icke skett i strid med då gällande föreskrifter om utvandring,

att han under det år, han återinflyttat, fyllt minst tjuguatta år, samt

att minst nio år förflutit från afflyttningen till återinflyttningen, häri således icke inberäknad den tid, som vistelsen i riket varat, innan förlorad svensk medborgarrätt återförvärfvats.

Bestämmelserna i mom. 6 skola emellertid äga tillämplighet endast till och med de inskrifningsförrättningar, som äga rum år 1914; dock att stadgade eftergiften skall tillkomma äfven sådan i mom. 6 afsedd person, som varit pliktig undergå inskrifning år 1914 eller tidigare, men på grund af laga förfall varder inskrifven först år 1915 eller senare.

§ 17.

1. Uppskof till nästföljande år med den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring kan vid inskrifningen medgifvas:

a) å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som enligt intyg från sjömanshusombudsmannen är förhyrd för längre utrikes resa å handelsfartyg och som till följd däraf icke utan väsentlig olägenhet kan, så länge resan fortvarar, inställa sig;

b) värnpliktig, som själf förvaltar och brukar honom tillhörig fast egendom eller själf drifver honom tillhörig handels-, fabriks- eller annan industriell rörelse och af en eller annan anledning icke varit i tillfälle att på lämpligt sätt ordna om fastighetens eller rörelsens skötande under den tid, han för sin militära tjänstgöring skulle blifva frånvarande; samt

c) värnpliktig, som visar annat giltigt skäl för uppskofs beviljande,

såsom att tjänstgöringens fullgörande skulle medföra afsevärdt afbräck i fortskriden lärokurs eller eljest bereda honom eller af hans arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter.

Fortfar anledning till uppskof med den i § 27 stadgade första tjänstgöring, må förlängdt uppskof, hvarje gång för ett år, af vederbörande inskrifningsnämnd den värnpliktige beviljas; dock att tjänstgöringen, utom i fall, som i mom. 5 nedan afses, skall taga sin början senast det år, under hvilket han fyller tjugufyra år.

2. Yppas för inskrifven värnpliktig, efter det inskrifningsförrättningarna afslutats, sådan anledning till uppskof med den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, hvarom i mom. 1 här ofvan förmäles, må uppskof med nämnda tjänstgöring till nästföljande år den värnpliktige medgifvas i den ordning, Konungen bestämmer. Fortfar anledning till uppskof eller har annan uppskofsanledning af beskaffenhet, som ofvan nämnts, yppats före nästinfallande inskrifningsförrättning, åligger det den värnpliktige, där han önskar ytterligare uppskof med första tjänstgöringen, att därom vid sagda förrättning göra framställning hos vederbörande inskrifningsnämnd. Har annat förfall än det, som tidigare föranledt uppskof med första tjänstgöringen, yppats så sent, att framställning icke kunnat göras hos inskrifningsnämnden, må förnyadt uppskof medgifvas i den ordning, Konungen bestämmer.

3. Uppskof till nästföljande år med i § 27 föreskrifven repetitionsöfning må beviljas i den ordning, Konungen bestämmer.

4. Från redan påbörjad tjänstgöring må i den ordning, Konungen bestämmer, hemförlofvas värnpliktig, för hvilken efter tjänstgöringens början i anledning af dödsfall eller annan af honom oberoende händelse inträdt förhållande, på grund hvaraf han är att likställa med här ofvan i mom. 1 b) eller c) omförmäld värnpliktig. I samma ordning må från redan påbörjad tjänstgöring hemförlofvas värnpliktig, med afseende å hvilken föreligger sådant förhållande, som i § 16 mom. 2 sägs, äfven om detsamma förefunnits före tjänstgöringens början, dock under förutsättning att förhållandet inträdt, efter det inskrifningsförrättningen afslutats, och att ansökning om hemförlofning gjorts inom trettio dagar från tjänstgöringens början. Huruvida och i hvad mån sålunda hemförlofvad värnpliktig må anses hafva fullgjort nämnda tjänstgöring, äfvensom i hvilken ordning honom åliggande återstående tjänstgöring skall fullgöras, därom förordnar Konungen.

Fortfar förfallet eller har annan anledning af beskaffenhet, som ofvan sägs, till uppskof med den tjänstgöring, som icke anses af den värnpliktige fullgjord, yppats före nästinfallande inskrifningsförrättning,

åligger det den värnpliktige, där han önskar uppskof med nämnda tjänstgöring, att därom vid sagda förrättning göra framställning hos vederbörande inskrifningsnämnd. Har annat förfall än det, som tidigare föranlett hemförlofning, yppats så sent, att framställning icke kunnat göras hos inskrifningsnämnden, må uppskof medgifvas i den ordning, Konungen bestämmer.

5. Är anledning till uppskof med eller hemförlofning från tjänstgöring, hvarom ofvan i denna § sägs, af beskaffenhet, som i § 16 mom. 2 omförmäles, och förefinnes anledningen ännu tre år efter det, då den värnpliktige erhöll uppskof eller hemförlofvades, gälle hvad i mom. 3 af samma § är stadgad.

6. Har för värnpliktig vid inskrifningen förelegat sådant förhållande, som i § 16 mom. 2 omförmäles, men har han af glömska, okunighet eller liknande orsak försummat att då begära uppskof med tjänstgöringen, äger Konungen, på därom gjord ansökning, att efter pröfning i hvarje särskildt fall meddela uppskof med eller hemförlofning från tjänstgöring.

§ 19.

1. Inskrifningsnämnd för rullföringsområde sammankallas af Konungens befallningshafvande i det län, hvartill området eller största delen däraf hör. Sådan nämnd åligger:

- a) att verkställa behörig inskrifning af de värnpliktiga;
- b) att pröfva och besluta om de i §§ 4, 16 och 17 omnämnda frikallelser och uppskof;
- c) att, därest för frånvarande värnpliktig företes intyg om kroppslig eller andlig brist af sådan beskaffenhet, att den synes nämnden till fullo ådagalägga hans oförmögenhet till tjänst vid rikets försvar, utan hinder af den värnpliktiges frånvaro besluta hans frikallelse från värnpliktens fullgörande;
- d) att mottaga de värnpliktigas anmälningar rörande det truppslag vid hären eller den tjänst vid flottan, hvori de önska blifva inskrifna;
- e) att, efter pröfning af de värnpliktigas lämplighet för olika truppslag, tjänster eller särskilda befattningar, tilldela de olika truppslagen och tjänsterna dem, som inskrifvits, hvarvid iakttages, att vid lika lämplighet i första rummet uttagas de, hvilka därtill anmält sig, och att fotfolket tilldelas sådana icke för flottan afsedda värnpliktiga, hvilka visa, att tjänstgöringens fullgörande skulle bereda af deras arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter;

dock att, i de fall Konungen bestämmer, sådan tilldelning må verkställas af inskrifningsrevision;

f) att tillställa de inskrifna den i § 14 omnämnda inskrifningsbok, i hvilken nämndens beslut bör vara antecknad; samt

g) att förordna om de värnpliktigas öfverförande vid behörig tid från första till andra uppbådet i beväringen och från beväringen till landstormen.

Öfver nämndens beslut föres protokoll af den utaf Konungens befallningshafvande förordnade ledamoten, därvid från beslut afvikande mening, som blifvit framställd af ordförande eller ledamot inom nämnden, eller från beslut afvikande yrkande, som blifvit gjordt af den i § 18 mom. 1 omförmälda officer af marinen, antecknas till protokollet; och skola, innan nämnden åtskiljes, såväl inskrifningslängderna som protokollet af nämnden underskrifvas.

2. Inskrifningsnämnd för sjömanshus sammankallas af Konungens befallningshafvande i det län, där sjömanshuset är beläget, och gäller för sådan inskrifningsnämnd i tillämpliga delar hvad för den i mom. 1 omförmälda inskrifningsnämnd är föreskrifvet.

3. Under den del af året, som infaller emellan inskrifningsnämndens och inskrifningsrevisionens sammanträden, må för inskrifning af värnpliktiga, som uteblifvit från den i § 13 omförmälda inskrifningsförrättning, de åligganden och befogenheter, som enligt mom. 1 tillhöra inskrifningsnämnd, i den omfattning och i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungen meddelar, utöfvas af inskrifningsområdesbefälhafvaren eller, beträffande å sjömanshus inskrifna värnpliktiga, af sjörullföringsområdesbefälhafvaren.

Beslut, som af områdesbefälhafvaren i sådant ärende meddelas, skall underställas inskrifningsrevisionen och må ej gälla, förrän detsamma blifvit af revisionen pröfvadt.

4. Sjørullföringsområdesbefälhafvare må, äfven under den del af året, som infaller emellan inskrifningsrevisions sammanträde och näst infallande inskrifningsförrättning, utöfva ofvan i mom. 3 omförmälda åligganden och befogenheter beträffande å sjömanshus inskrifven värnpliktig, som med laga förfall varit frånvarande från inskrifningsförrättning för sjömanshus.

Beslut, som af honom i sådant fall meddelas, skall gälla, till dess detsamma blifvit af inskrifningsnämnden pröfvadt.

Denna lag träder genast i kraft.

och 2:o) att Riksdagen, med förklaring att Kungl. Maj:ts genom förevarande proposition framlagda, i denna punkt intagna författningsförslag icke kunnat oförändradt bifallas, måtte, i anledning af samma proposition samt herr Christiernsons ofvan berörda motion, för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förordning

om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd).

§ 1.

Under den tid, värnpliktig fullgör honom enligt gällande författningar åliggande värnpliktstjänstgöring i fredstid, kunna hans hustru och barn erhålla understöd af statsmedel enligt de i denna förordning stadgade grunder, såvida understöd är för deras uppehälle nödvändigt.

§ 2.

Understödet utgår med följande belopp för hvarje dag, den värnpliktige äger räkna sig tillgodo såsom tjänstgöringsdag, in- och utryckningsdagarna inberäknade, nämligen:

till arbetsför hustru och ett barn.....	50 öre
» » » » två eller flera barn	75 »
» mindre arbetsför hustru	50 »
» » » » och ett barn.....	75 »
» » » » » två eller flera barn.....	100 »
» ett barn, om fadern är änklings eller frånskild.....	50 »
» två eller flera barn, om fadern är änklings eller frånskild...	75 »

Utom äktenskap födda barn äro berättigade till understöd i likhet med inom äktenskap födda.

Till arbetsför hustru utan barn utgår intet understöd.

§ 3.

Värnpliktig skall själf bidra till det hans hustru eller barn tillkommande understödet såväl med hela penningtillskottet, där sådant förekommer, som med den del af penningbidraget, hvarmed detta öfverstiger 20 öre för dag.

*Kungl. Maj:ts förslag:**Utskottets förslag:*

§ 4.

Närmare föreskrifter i fråga om villkoren för understöds utgående samt om tillämpning i öfrigt af denna förordning meddelas af Konungen.

Denna förordning träder i kraft
den 1 januari 1913.

Denna förordning träder *genast* i
kraft.

Stockholm den 9 maj 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan under 1:o) af herr *Gezelius*, som anført:

»I likhet med de i ärendet hörda sakkunniga anser jag, att det föreslagna tillägget till 16 § 2 mom. bör, på sätt förut skett med bestämmelserna i de genom lagen den 11 juni 1909 tillkomna mom. 5 och 6 af samma paragraf, antagas att gälla endast för viss kortare tid och sålunda gifvas försökslagstiftnings karaktär.

Huruvida lagförslaget äfven i denna del af mig såsom behjärtansvärdt erkända hufvudsyfte bör tillgodoses genom en utsträckning af 16 § 2 momentets tillämplighetsområde eller på annat sätt, synes mig lämpligen böra slutgiltigt bedömas först i sammanhang med pröfning af det förslag till ny värnpliktslag, som utan tvifvel är att förvänta såsom ett af resultatena af nu pågående utredning af försvarsfrågan i hela dess vidd.

På grund häraf hemställer jag,

att §§ 16 och 17 i värnpliktslagen gifves följande ändrade uppställning och lydelse:

§ 16.

1. Uppskof — — — olämplig.
2. Sådant — — — beroende.

- Har sådan — — — försörjningsbidrag.
- 3. Förefinnes — — — fredstid.
- 4. Blifver — — — fullgörande.
- 5. Nu har — — — fredstid.
- 6. Sådan — — — återförvärfvats.

Bestämmelserna i mom. 2 andra stycket och mom. 6 skola emellertid äga tillämplighet endast till och med de inskrifningsförrättningar, som äga rum år 1914; dock att stadgade eftergiften skall tillkomma äfven sådan i mom. 2 andra stycket eller mom. 6 afsedd person, som varit pliktig undergå inskrifning år 1914 eller tidigare, men på grund af laga förfall varder inskrifven först år 1915 eller senare.

§ 17.

- 1. Uppskof — — — tjugufyra år.
- 2. Yppas — — — bestämmer.
- 3. Uppskof — — — bestämmer.
- 4. Från — — — bestämmer.
- 5. Är anledning till uppskof med eller hemförlofning från tjänstgöring, hvarom ofvan i denna § sägs, af beskaffenhet, som i § 16 mom. 2 första stycket omförmäles, och förefinnes anledningen ännu tre år efter det, då den värnpliktige erhöll uppskof eller hemförlofvades, gälle hvad i mom. 3 af samma § är stadgadt.
- 6. Har — — — tjänstgöring.

Beträffande utskottets hemställan under 2:o):
af herrar *Widén, Håkanson, Gustaf Andersson, af Ekenstam, Gezelius* och *Pettersson* i Bjälbo, som ansett, att, i afseende på tiden för förordningens trädande i kraft, Kungl. Maj:ts proposition bort oförändrad bifallas.